

Akvilė Stankutė – Vytauto Didžiojo universiteto etnologijos ir folkloristikos magistrė.

Adresas: Krivių g. 41-17, LT-01209 Vilnius.

Tel. +370 ~ 613 80 708.

El. paštas: stankute.akvile@gmail.com.

Akvilė Stankutė:– MA in Ethnology and Folkloristics, Vytautas Magnus University.

Adress: Krivių str. 41-17, LT-01209 Vilnius.

Phone: +370 ~ 613 80 708.

E-mail: stankute.akvile@gmail.com.

Laima Anglickienė – Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų katedros vedėja, docentė, daktarė.

Moksliniai interesai: šiuolaikinis vaikų folkloras, šiuolaikinė etnologija, etniniai procesai.

Adresas: Vlado Putvinskio g. 23-418, LT-44243 Kaunas.

Tel. (8 ~ 37) 327 832.

El. paštas: l.anglickiene@hmf.vdu.lt.

Laima Anglickienė: Assoc. professor, PhD in Humanities, Head of the Dpt. of Cultural Studies, Vytautas Magnus University.

Research interests: contemporary children's folklore, contemporary ethnology, ethnic processes.

Adress: Vlado Putvinskio str. 23-418, LT-44243 Kaunas.

Phone: (+370 ~ 37) 327 832.

E-mail: l.anglickiene@hmf.vdu.lt.

Akvilė Stankutė, Laima Anglickienė

Vytauto Didžiojo universitetas

ŽINOMŲ ŽMONIŲ IR PERSONAŽŲ PAVEIKSLAI LIETUVIŲ ANEKDOTUOSE

Anotacija

Straipsnyje analizuojami lietuvių kalba pasakojami anekdotai apie žinomus žmones bei filmų ir knygų personažus. Atlikus tyrimą ir nustačius pačius populiariausius personažus, apibūdinami dažniausiai anekdotuose pasiepiamų žymių žmonių bei literatūrinių ir kino personažų paveikslai. Daroma išvada, kad lietuvių kalba pasakojami anekdotai apie knygų ir filmų personažus yra gerokai populiariesni nei anekdotai apie žymius žmones (politikus, šou pasaulio atstovus, sportininkus). Analizuojamų personažų paveikslai dažniausiai yra ambivalentiški, jie gali būti vaizduojami teigiamai, tačiau neretai jiems suteikiama ir neigiamų bruožų, siekiama pašiepti, ironizuoti parodžius realius šių personažų charakterius, pašaipiai įvertinant jų plačiai nuskambėjusių veikslių pasekmes.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: anekdotas, folkloras, personažas, žymūs žmonės, Algimantas Čekuolis, Čakas Norisas, Čiapajevas.

Abstract

The object of this publication is the anecdotes about famous people and personages of the movies and literature. The research helped to identify the most popular personages and describe the images of them. It can be done conclusion that in the anecdotes which are told in Lithuanian the personages of movies and literature are more popular than the real famous people (politicians, sportsmen or pop stars). The images of personages are ambivalent, they can be shown in positive situations but more often these personages are negative: the features of the characters are drawn ironically; the results of their activities are estimated in the mocking and even scornful way.

KEY WORDS: anecdote, folklore, personage, famous people, Algimantas Čekuolis, Chuck Norris, Chapaev.

doi:<http://dx.doi.org/10.15181/rh.v20i0.1394>

Į v a d a s

Straipsnio objektas – anekdotai apie žinomus žmones bei filmų ir knygų personažus. Straipsnio tikslas – apibūdinti lietuvių kalba pasakojamuose ar interneto svetainėse publikuojamuose anekdotuose dažniausiai pasiepiamų žymių žmonių bei literatūrinių ir kino personažų paveikslus. Tyrimui medžiaga rinkta Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų ir etnologijos katedros etnologijos rankraštyne (VDU ER) bei interneto svetainėse¹. Taikomi interpretavimo ir analizės metodai.

Anekdotų žanras Lietuvoje jau sulaukęs palyginti nemaža tyrinėtojų dėmesio. Bronislava Kerbelytė kartu su Povilu Krikščiūnu parengė mokslinį leidinį „Lietuvių liaudies anekdotai“ (LLA), kurio įvadiniame straipsnyje aptariami anekdotų struktūros bei semantikos ypatumai. 1992 m. rašytame straipsnyje naujoviškų anekdotų kilmės klausimą aptaria Albinas Rekašius (Rekašius 1992). Folkloristė B. Kerbelytė taip pat yra paskelbusi straipsnių apie lietuvių pasakojamų anekdotų raidos tendencijas, kitų tautų tradicijose sukurtų anekdotų paplitimą Lietuvoje (Kerbelytė 2008, 2009). Šiuolaikinius anekdotus, išskirdama pašaipos taikinius ir kalbinę raišką, analizavo Salomėja Bandoriūtė (Bandoriūtė 2011), kuri yra išsamiau nagrinėjusi ir humoro reiškinių istoriją bei pagrindinius humoro teorijų bruožus (Bandoriūtė 2014). Aptarti ir įvairios tematikos anekdotai – dabartinius anekdotus apie prekiavimą bei itin populiarių anekdotų personažą Petriuką – kaip šiuolaikinių anekdotų triksterį – aptarė Gražina Skabeikytė-Kaz-

¹ A. Stankutės tyrimai atlikti 2012 m. Jos darbas buvo remiamas Lietuvos mokslo tarybos „Studentų mokslinės praktikos“ stipendija. Vadovė – doc. dr. L. Anglickienė.

lauskienė (Kazlauskienė 2008, 2010), kitataučių įvaizdį nagrinėjo Laima Anglickienė (Anglickienė 2002, 2009). G. Skabeikytė-Kazlauskienė aptarė ir vienos amžiaus grupės – vaikų – pasakojamų anekdotų savitumą bei vaikų pamėgtų anekdotų ciklus (Kazlauskienė 2013). Pastaraisiais metais Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų ir etnologijos katedros studentai apgynė nemaža bakalauro ir magistro darbų, kuriuose išanalizuoti įvairių visuomenės grupių ir personažų (blondinių, seksualinių mažumų, moterų, kariškių, Lietuvos etnografinių sričių atstovų, informacinių technologijų specialistų, gyvūnų ir kt.) įvaizdžiai anekdotuose. Daug anekdotų ir kitų trumpų humoro žanrų tyrimų atlikta visame pasaulyje, dėmesio yra sulaukę ir anekdotai, kuriuose pasakojama apie žymius pasaulio politikos, kultūros, sporto veikėjus.

Anekdotai – itin gyvas ir populiarus reiškinyš šiuolaikinėje visuomenėje. Lietuvių folkloristė B. Kerbelytė taip apibrėžia šį tautosakos žanrą: „anekdotais vadinami jokios cenzūros nepalieti humoristiniai individų elgesio ir visuomenės klimato vertinimai, plintantys nepaisydami etninių skirtumų ir valstybių sienų“ (Kerbelytė 2009, 260). S. Bandoriūtė pažymi, kad kiekvienas „anekdotas turi savo taikinį – pašaipos objektą, kurį dažniausiai galima aiškiai įvardinti“ (2011). Pajuokos taikiniu nuo seno tampa ir svarbūs politikos, verslo, kultūros žmonės ar pramogų pasaulio atstovai. Jie per sparčias komunikacijos priemones šiandieniniame, greitai naujienomis galinčiame pasidalinti pasaulyje išgarsėja ne tik su savo tiesiogine veikla susijusiais darbais, bet ir su kitokia – blogai visuomenės vertinama, moralės normų neatitinkančia ar net skandalinga veikla, keistais ar kvailais poelgiais. Politikos veikėjų, šou pasaulio atstovų elgesys, didžiūmai žmonių nepatinkanti, jų lūkesčių nepateisinanti veikla (pavyzdžiui, politikų sprendimai, lemiantys neigiamus didelės visuomenės dalies gyvenimo pokyčius), netikėtai išsprūdę naivūs ar ciniški posakiai, situacijų komentarai nelieka nepastebėti ir tampa politinių anekdotų bei kitų rašytinių ir vaizdinių humoristinių folkloro žanrų siužetais. Neretai anekdotai kuriami ir apie personažus iš visiems gerai žinomų literatūros kūrinių, pasakų ar filmų (pvz., apie Čaką Norisą, Čiapajevą, Raudonkepuraitę).

Apie kai kuriuos pasaulinio masto politikus sukurta šimtai anekdotų, pvz., apie Josifą Staliną, Leonidą Brežnevą, Michailą Gorbačiovą, Džordžą Bušą vyresnįjį ir jaunesnįjį ir kt.; apie kitus, mažesnę įtaką turinčius žmones, pavyzdžiui, apie Lietuvos politikus, kurių veikla aktuali ir svarbi tik

mūsų šalyje, anekdotų rasime mažiau ir jie gyvuoja trumpesnę laikotarpį, nes užmiršus anekdote pašepiamą įvykį ar politikui pasitraukus iš aktyvios veiklos, pats anekdotas jau tampa nebeaktualus, netgi nebesuprantamas ir jam reikia specialaus paaiškinimo. Anekdotų personažų populiarumo kaitą puikiai parodė estų folkloristas Arvo Krikmannas, kuris anekdotų apie rusų sovietinio laikotarpio politikus užrašymo laiką susiejo su vaizduojamų politikų valdymo laikotarpiu (Krikmann 2009, 47–48).

Labai dažnas populiarių senųjų anekdotų varijavimo būdas – kai tame pačiame siužeto variante tik pakeičiamas personažas, turintis analogiškų bruožų. Anot B. Kerbelytės, pakanka į seniai žinomus siužetus įterpti šiems laikams būdingus personažus ir su jais suderinti realijas, ir anekdotas vėl tampa aktualus (Kerbelytė 2008, 111).

Atliekant tyrimą 2012–2013 m. sąmoningai pasirinkta fiksuoti anekdotus, pasakojamus lietuvių kalba tiek apie realius žmones, tiek ir apie žmogaus fantazijos sukurtus personažus. Pirminė tyrimo užduotis buvo nustatyti, kurie iš jų yra populiariausi. Taip tyrimo metu buvo surinkti 959 anekdotai², susidedantys iš dviejų masių. Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų ir etnologijos katedros etnologijos rankraštyne (toliau – VDU ER) surastas 261 anekdotas – šie anekdotai buvo surinkti įvairių folkloro rinkėjų per XXI a. pirmąjį dešimtmetį. 2012 m. pavasarį peržiūrėtos anekdotams skirtos lietuviškos interneto svetainės: www.anekdotai.lt, www.anekdotai.lt, www.anekdotai.org, www.anekdotai.us, www.anekdotai.xb.lt, www.cha.lt, www.mintysposakiai.lt, www.anekdotai.biz, kuriose surasti 698 anekdotai su paminėtais žymiais žmonėmis ir knygų bei filmų personažais. Pastarieji internete surinkti anekdotai buvo sudėti į vieną bylą (Nr. 2498).

Populiariausi personažai

Surinkus nemažą anekdotų masę, nustatyti ir populiariausi personažai (žr. 1 lentelę). Anekdotuose minimi realūs žmonės nebuvo išskiriami po vieną, bet sugrupuoti, todėl atsirado *politikų*, *sportininkų* ir sąlygiškai pavadinta *įžymių žmonių* grupės. Taip pasielgta dėl to, kad kai kurių anekdotų siužetai kartojasi, pakeičiamas tik veikėjo vardas. Dalis anekdotų siužetų skirtingose interneto svetainėse ar rankraštyne, žinoma, kartojasi, bet

² Straipsnyje prie anekdotų priskirti ir trumpi, dažniausiai vieno sakinio ilgio komiški faktai.

didėsnis to paties anekdotu ar jo variantų skaičius parodo, kad vienas ar kitas personažas yra įdomus, anekdote vaizduojama situacija aktuali ir komiška anekdotų sekėjams bei klausytojams / skaitytojams.

1 lentelė

Populiariausi anekdotų personažai

	Personažas / Personažų grupė	Kiek surinkta anekdotų
1.	Čakas Norisas	170
2.	Čiapajėvas ir Petka	86
3.	Politikai (Leonidas Brežnevas, Josifas Stalinas, Džordžas V. Bušas, Barakas Obama, Vytautas Landsbergis, Vytautas Kubilius ir kt.)	109
4.	Įžymūs žmonės: dainininkai, aktoriai, rašytojai, televizijos darbuotojai ir t. t. (Minedas, Algimantas Čekuolis, Naglis Šulija ir kt.)	89
5.	Raudonkepuraitė	35
6.	Mikė Pūkuotukas	42
7.	Sportininkai (Žydrūnas Savickas, Vidas Ginevičius, Arvydas Sabonis ir kt.)	31
8.	Kiti (Šerlokas Holmsas ir Vatsonas, Štirlicas, Buratinas, Karlsonas ir kt.)	397
	Iš viso:	959

Taigi šiame mūsų surinktame masyve didžiausią skaičių sudaro Čako Noriso personažui skirti anekdotai. Didelis šio personažo populiarumas užsienyje rado atgarsį ir Lietuvos humoro erdvėje. Internetu pasakojama gana daug anekdotų apie legendinius Petką ir Čiapajėvą. Tyrimo medžiagoje netrūksta siužetų ir apie istorines asmenybes bei politikus. Dauguma jų skirta didžiųjų pasaulio valstybių – Amerikos ir Rusijos – politikams. Dalį anekdotų taip pat sudaro visiems kelis šimtus metų gerai žinoma Šarlio Pero pasakų veikėja Raudonkepuraitė. Jos paveikslas piešiamas visai kitu amplua nei garsiojoje pasakoje, – anekdotuose Raudonkepuraitė pasižymi seksualumu, netgi vulgarumu, agresyvumu, daugelis anekdotų yra obsceniški. Dar vienas populiarus anekdotuose veikiantis vaikų pasakos herojus – meškiukas Mikė Pūkuotukas. Jo paveikslas lietuvių pasakojimuose anekdotuose atskleidžiamas per jo santykius su kitu personažu – Knysliuku, pastarasis dažniausiai patiria Mikės Pūkuotuko agresiją bei

smurtą. Nemaža anekdotų sukurta ir apie kitus literatūrinius herojus – Šerloką Holmsą ir daktarą Vatsoną. Pastarųjų paveiksluose komiškas kuriamas per šių personažų dialogus, iškeliant Šerloko Holmsa pranašumą bei išmintingumą. Kiek mažiau anekdotų yra sukurta apie kitus grožinės literatūros bei kino filmų personažus – Štirlicą, Buratiną, Karlsoną. Nedaug pavyko rasti anekdotų, kuriuose vaizduojami Lietuvos valstybės politikai bei žymūs žmonės.

Taigi ši lentelė mums parodo tik bendrąsias tendencijas, kokie žymūs pasaulio žmonės ar per meninę kūrybą (literatūros kūrinius, filmus) mums pažįstami personažai tampa anekdotų herojais. Toliau atliekant tyrimą, jo apimtis buvo šiek tiek susiaurinta – atsisakyta grynai literatūrinių personažų ir susikoncentruota ties realiais asmenimis ir jų vaizdavimo ypatumais folklore. Buvo bandoma ieškoti priežasčių, kurios padėtų nustatyti, kodėl vienas ar kitas personažas tapo populiarius lietuvių pasakojamuose anekdotuose. Taigi toliau straipsnyje aptarsime tik kelių pačių populiariausių personažų įvaizdžius, nusakysime situacijas, kuriose vaizduojami šie personažai, pabandysime nustatyti priežastis, dėl kurių vienas ar kitas personažas išpopuliarėjo ne tik anekdotuose, bet ir daugelyje kitų humoristinių žanrų.

Čako Noriso ir Algimanto Čekuolio populiarumo fenomenas

Pats populiariausias personažas pasirodė esąs Čakas Norisas (angl. *Chuck Norris*, g. 1940) – JAV kovos menų meistras, Holivudo aktorius, prodiuseris ir scenarijų autorius, visiems gerai žinomų filmų bei serialo „Volkeris, Teksaso reindžeris“ pagrindinis veikėjas. Anekdotų, kuriuose minimas šis žmogus, tiriamojoje medžiagoje rasta 180. Anekdotai apie Č. Norisą nėra senas reiškiny (nes jie pasakoja apie šiuo metu realiai gyvenančią asmenybę) ir yra populiarius ne tik Lietuvoje, bet ir kitose užsienio šalyse. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad tikrų anekdotų, kuriuose išsamiau nusakoma situacija, yra nedaug, šio personažo paveikslui apibūdinti ir pašiepti dažniau yra naudojami komiški trumpi faktai, o kartais internete kursuoja ir ilgiausi faktų, susidedančių iš kelių ar keliolikos teiginių³, rinkiniai. Dalis šių teiginių būna kilę būtent iš anekdotų. Kai kurie anekdotai – komiški faktai – primena ir kitus populiarius anekdotų ciklus (apie armėnų radiją,

³ Ilgiausia faktų virtinė, kurią pavyko užfiksuoti lietuvių kalba, susidėjo iš 32 faktų.

Kindziulį), kuriuose komiško efekto sukuriama užduodant pradžioje lyg ir įprastai skambančius, o kartais priešingai – keistus, kvailus klausimus ir gavus į juos netikėtus atsakymus. Anekdotai apie Č. Norisą gali būti kuriami panašiu principu:

Žinot, kodėl Dievas gyvena viršuj? Nes Čakas Norisas taip liepė. O žinot, kodėl velnias apačioj gyvena? Nes Čako Noriso bijo (VDU ER 2094/142).

Visgi pabandykime atsekti, kaip šis personažas išpopuliarėjo humoristiniame folklore. Šio internetinio fenomeno ištakos siejamos su 1996–1998 m. Amerikoje populiariu televizijos komedijos „Saturday night alive“ etiudų veikėju Biliu Braskiu (*Bill Brasky*). Kuriami komiški faktai apie minėtą personažą (pvz., „Visi Yes albumų viršeliai yra Bilio Braskio šeimos nuotraukos“; „Bilis Braskis yra kalės vaikas“ (*Bill Brasky Quotes*)) greitai išpopuliarėjo ir buvo pritaikomi kitoms įžymybėms. Anekdotai ir įvairūs juokingi, keisti pasakymai apie Č. Norisą ėmė plisti 2005 m. pradžioje, įkvėpti „Volkeris, Teksaso rendžeris“ televizijos serialo ir jo pagrindinio herojaus. Nūdien anekdotai ir komiški faktai apie Č. Norisą yra pateikiami ne tik įvairiose interneto svetainėse, bet ir paties aktorius oficialioje interneto svetainėje (*All Chuck Norris Facts & Jokes*). Dar vienas įdomus faktas: šią pradžioje gal kiek žmogų galėjusią žeisti ir nevaldomai internete plintančią informaciją pavyko paversti net verslu – šiandien galima nusipirkti marškinėlių su užrašais, kurių turinys – tai įvairūs komiški faktai apie Č. Noriso veiklą. Leidžiamos ir knygos, kuriose publikuojama ši humoristinė medžiaga (Spector 2007; Norris, DuBord 2009).

Anekdotai bei trumpi komiški faktai paplito po visą pasaulį ne tik kaip vertiniai, bet ir kaip lokalizuotos versijos apie kiekvienos šalies vietinius „didvyrius“. Antai panašūs juokai kuriami Indijoje apie indiškų filmų aktorį Rajinikanthą (*Keralites blog*), Egipte – apie armijos generolą, politiką, diplomatą Omarą Suleimaną (*Connected in Cairo*), Rusijoje – apie garsų žurnalistą ir intelektualą Anatolijų Vasermaną.

Tikėtina, kad Č. Noriso personažas Lietuvoje tapo pažįstamas ir išpopuliarėjo per televizijos rodomą serialą „Volkeris, Teksaso reindžeris“. Kadangi personažas buvo atpažįstamas iš rodomų serialų, įvairūs anekdotai ir juokingi pasakymai pasidarė suprantami ir „prigijo“ mūsų visuomenėje. Beje, anekdotai ir komiški pasakymai yra ne tik verčiami iš užsienio, daugiausia – anglų kalbos, lietuviai, kaip ir kitų šalių atstovai, „pagavę

kampa“, ir patys aktyviai juos kuria, neretai Č. Norisui būdingas situacijas pritaikydami kitiems, lietuviams pažįstamiems žmonėms arba jį lygindami su kitais lietuviais, pavyzdžiui, keistuoliu Minedu: „Kai Minedas pradeda dainuoti, tai net Čakas Norisas pradeda jo bijot“ (VDU ER 1279/39), „Čakas, pamatęs Minedą – liko be akių, išgirdęs jį – liko be ausų. Prilietęs jį – mirė!“ (VDU ER 1279/113).

Pastaraisiais metais galime stebėti įdomų reiškinį: Č. Norisas lietuvių pasakojamuose (o dažniau interneto svetainėse parašytuose) anekdotuose ar komiškuose faktuose yra pakeičiamas garsiu Lietuvos žurnalistu, ilgamečiu televizijos laidų vedėju Algimantu Čekuoliu, kurio ir pavardė skamba panašiai (*Čakas – Čekuolis*). Tik pakeitus vardą ir pavardę anekdotas ar komiškas faktas gali būti išverčiamas iš kitos kalbos, pvz., „Anapus tiesos nėra, ten slypi Čekuolis“ (*Čekuolis* 2011, 254). Įdomesni atvejai, kai anekdotuose / komiškuose faktuose paminint A. Čekuolio personažą pateikiamos tiek Lietuvos aktualijos, tiek minėto žurnalisto veiklos įvertinimas:

A. Čekuolis moka mintinai visų pasaulio laikraščių straipsnius nuo pat 1898 metų (VDU ER 2498/687).

A. Čekuolis gali išmokyti papūgėlę sodriu balsu giedoti Lietuvos himną per nepilną pusvalandį (VDU ER 2498/689, *Čekuolis* 2011, 254).

Jeigu prieš miegą po pagalvę pasidėsi A. Čekuolio nuotrauką, tavo IQ padidės 10 balų (*Čekuolis* 2011, 254)

Beje, šie komiški faktai kiekvienam klausytojui gali skambėti skirtingai – besižavinčiam gerbėjui – tai lyg įspūdingas jo veiklos įvertinimas, kritiškiau žvelgiančiam į minėto intelektualo veiklą šie faktai atrodys netgi sarkastiški. Kaip minėta, Č. Norisas puikiai išnaudoja šį savo netikėtą populiarumą uždirbdamas iš to ir pinigų, nuo jo neatsilieka A. Čekuolis, kuris savo knygoje „Šešios progos numirti“ taip pat publikuoja skyrelį „Iš Algimanto Čekuolio gerbėjų klubo linksmų laiškų“, kuriame tiek ir dalijasi rimtais savo gerbėjų atsiliepimais, tiek ir publikuoja komiškus faktus apie save (*Čekuolis* 2011, 254). Anot S. Bandoriūtės, tyrinėjusios socialinių veiksmų ir juokavimo ryšius, juokavimo tikslai gali būti keli, „priklausomai nuo juokavimą (humorą) supančio konteksto, tai gali būti noras patraukti dėmesį; noras įskaudinti; noras pasilinksminti; atskleisti savo poziciją <...>; demonstruoti savo pranašumą ir t. t.“ (Bandoriūtė 2014, 167).

Kaip matome iš Č. Noriso ir A. Čekuolio pavyzdžių, šiuos juokavimo tikslus puikiai išnaudoja ne tik anoniminiai juokų kūrėjai ir platintojai, bet ir patys anekdotų ir kitų humoristinių žanrų personažai.

Kartais abu personažai veikia drauge, tokiais atvejais A. Čekuolis vaizduojamas esantis aukščiau už Č. Norisą: „Čekuolis išmokė Čaką Norisą skaičiuoti iki begalybės“ (Čekuolis 2011), „Kai Dievas ir Čakas Norisas mokėsi mokykloje, jų lietuvių kalbos mokytojas buvo A. Čekuolis“ (VDU ER 2498/695). Toks „savo žmogaus“ – lietuvių – iškelimas yra normalus reiškinys anekdotuose: „savi“ personažai visada yra išaukštinaimi, jiems suteikiama teisė nugalėti (plg. anekdotus apie kelias rungtyniaujančias tautas, juose nugalėtojas dažniausiai bus tos pačios tautybės atstovas kaip ir pats anekdotas pasakotojas). Analogiškai Rusijoje yra labai populiarūs ir Č. Noriso bei jų vietinio didvyrio A. Vasermano palyginimai, kuriuose, be abejo, ruso gebėjimai yra didesni nei amerikiečio, pvz., „Wassermanas yra Čako tėvas, todėl jis stipresnis už Čaką“ (*Anatoly Wasserman Biography*).

Anekdotų personažas Č. Norisas (ar jį kiekvienoje tautoje pakeičiantys personažai) turi tradiciniams mitiniams herojams būdingų bruožų. Jam suteikiamos realumu nepasižyminčios žmogaus savybės, jo egzistavimu ironiškai paaiškinami tam tikri gamtos, istorijos, visuomenės bei šių laikų gyvensenos reiškiniai, pvz., „Čakas Norisas yra pagrindinė priežastis, kodėl Negyvoji jūra yra negyva“ (VDU ER 2498/186). Tikėtina, kad šie anekdotai gimė kaip ironiška pašaipą televizijos išpopuliarintam pagrindiniam seriale herojui. Kadangi pagrindinis seriale veikėjas vaizduojamas kaip stiprus, nenugalimas, su blogiu kovojantis ir visada laimintis vyras, anekdotuose visos šios savybės yra daug kartų padidintos bei vaizduojamos sarkastiškai šaržuojant. Toks jo vaidmuo tampa panašus į mitų herojus, kurių dėka kosmose atkuriami harmonija. Filmuose vaizduojama Čako visagališkumą, nenugalimumą, gerumą anekdotų kūrėjai dažnai pakelia iki dieviškumo. Kaip ir Dievas – jis nemirtingas: „Šįryt savo viešbučio kambarėje rastas negyvas Čakas Norisas. Tačiau, anot pranešimo, šiuo metu jis jaučiasi gerai“ (VDU ER 2498/109), stiprus: „Kai Čakas Norisas daro atsispaudimus, tai ne jis nuo žemės atsistumia, o žemė nuo jo“ (VDU ER 2498/224), visažinis:

*Pasaulyje yra du: Visagalis ir Visažinis. Tai Dievas ir Google.
 – Ne, tai Čakas Norisas ir Čekuolis (VDU ER 2498/128).*

Tačiau reikia pabrėžti, kad kartais Č. Norisui priskiriamos ir tokios savybės, kurios nėra būdingos jo atliekamam personažui, pavyzdžiui, didžiulė seksualinė potencija. Televizijos serialuose, filmuose retai pasitaiko aliuzijų į erotiškumą, o šiuolaikiniuose anekdotuose šis motyvas gana dažnas, linkstama netgi į vulgarumą. Tai rodo, jog tolstama nuo tikrojo Č. Noriso atliekamų personažų, jam perkeliama juokingos situacijos, kurios būdingos kitiems herojams bei aktualios visuomenei. Be to, tam įtakos turi ir bendra tendencija – seksualinės potekstės ir net gana vulgarūs anekdotai, ypač jų pateikimas internete, kai galima saugiai anonimiškai pasislėpti, pastaruoju metu yra ypač išpopuliarėjęs.

Petka ir Čiapajevs

Internetė populiarūs ir anekdotai apie Čiapajevą ir Petką. Č. Norisas dažniausiai vaizduojamas kaip stiprus, nenugalimas personažas, o šiuos du rusų personažus nėra lengva trumpai apibūdinti. Aiškinantis šių anekdotų ištakas, reikia prisiminti, kad Vasilijus Ivanovičius Čiapajevs – realus asmuo (1887–1919), jis 1918–1919 m. buvo Rusijos vienos Raudonosios armijos divizijos vadas. Sovietų Sąjungoje V. Čiapajevs kultas atsirado XX a. 3–4-ajame dešimtmetyje, tuo metu V. Čiapajevs vaizduojamas kaip tikras didvyris⁴, jam priskiriamos tokios savybės, kaip drąsa, inteligentiškumas, sumanumas; tarpukariu anekdotai su šiuo herojumi dar nebuvo kuriami. 1934 m. sukurtas filmas „Čiapajevs“ (režisuotas brolių Georgijaus ir Sergejus Vasiljevų) tapo vienu iš populiariausių visų laikų sovietinių filmų. Šis personažas buvo labai populiarus Sovietų Sąjungoje, bet pamažu, po Antrojo pasaulinio karo, sovietų propagandos išaukštinto didvyrio paveikslas transformavosi. Per ilgesnį laiką šis žmogus tapo ne tik įvairių literatūros kūrinių, kino filmų, bet ir daugelio anekdotų veikėju. Kaip pažymėjo Bruce'as Adamsas, „šalia kitų Rusijos istorinių asmenybių, tokių kaip Brežnevas, Stalinas, vienas iš pagrindinių anekdotų pašaipos taikinių buvo ir Vasilijus Ivanovičius Čiapajevs“ (Adams 2007, 117). XX a. 7–8-ajame dešimtmetyje, kilus anekdotų ciklo apie V. Čiapajevą lavinai, šis personažas jau traktuojamas visiškai priešingai – kaip girtaujantis, nekultūringas, širdžių ėdikas, neištikimas personažas, t. y. anekdotuose ryškinamos visiškai priešingos savybės lyginant su sovietinės propagandos iškeliamomis.

⁴ 1929 m. jo vardas Rusijoje buvo pavadinta Ivaščenkovo gyvenvietė.

Šalia jo veikia ir Petkos personažas, ištikimas Čiapajevo padėjėjas. Panašus anekdotų apie Čiapajevą populiarumas XX a. 7–8-ajame dešimtmetyje pastebimas ne tik sovietinėje Rusijoje, bet ir visoje tuometinėje Sovietų Sąjungos teritorijoje. Lietuvoje anekdotai sovietmečiu nebuvo intensyviau renkami, tačiau estai, po Antrojo pasaulinio karo rinkę anekdotus, užfiksavo anekdotų apie Čiapajevą populiarumą XX a. 8-ajame dešimtmetyje (Krikmann 2009, 47).

Įdomu tai, kad anekdotai apie šiuos personažus yra populiarūs jau kelis dešimtmečius, o anekdotai apie kitus istorinius ir politinius veikėjus buvo jei ne užmiršti, tai tikrai primiršti ir pasakojami gana retai (pvz., apie J. Staliną, L. Brežnevą). Kas padėjo jiems išlikti? Galima spėti, kad ilgai niui daugeliui šiandieninių, ypač jaunesnio amžiaus anekdotų pasakotojų Čiapajevas su Petka yra tapę tik kvailių simboliais (panašiai kaip ir čiukčiai) ir su realiais žmonėmis jau net ir nesiejami. Be to, šiems personažams gyvuoti padeda naujų literatūros kūrinių ar filmų kūrimas jau šiais laikais⁵.

Galima trumpai aptarti pačias populiariausias situacijas, kuriose yra vaizduojamas Čiapajevas ir jo palydovas Petka. Kalbant apie pagrindinį šių anekdotų veikėją Čiapajevą, iš pastarąjį dešimtmetį surinktų anekdotų matyti, kad jis yra vyresnis, aukštesnio titulo, todėl neretai anekdotuose įsakinėja Petkai, pvz.:

Čiapajevas pasikviečia Petką į savo žeminę:

– *Petka, – sako, – daryk, ką nori, noriu kepto zuikio.*

– *Čiapajevai, na kur aš dabar tau tą zuikį gausiu vidury žiemos?*

– *Kur nori gauk zuikį, labai noriu ir viskas, žinai.*

Na, ką darysi, reikia vykdyt. Supranti, ateina pietų metas, viskas, čirška zuikis, paruoštas. Čiapajevas valgo, ausys linksta, labai skanu, pasikviečia Petką, sako:

– *Na, Petka, tu čia, aišku, šaunuolis, bet pasakyk, iš kur zuikį gavai?*

– *Na kur ką, išeinu aš, kaip sakant, iš jūsų tos žeminės, o gi žiūriu – zuikis bėga, aš tik išsitraukiu šautuvą, pykšt, jusiai net miauktelt nespėjo (VDU ER 2096/98).*

⁵ Personažo populiarumą šiomis dienomis įrodo ir 2012 m. pradėtas kurti istorinis veiksmo serialas „Čiapajevas. Aistra gyventi“ (rež. S. Ščerbinas). Lietuvoje pastaraisiais metais išleistas skaitytojų mėgstamas V. Pelevino romanai „Čiapajevas ir Pustota“ (vertėjas R. Vanagas). Pirmąkart romanai išleisti 1998 m., pakartotinai – 2007 m.

Petka, įkvėptas savo „autoriteto“, neretai ir pats bando elgtis kaip žymusis karys. Pastebima, kad anekdotuose šiems personažams patekus į pavojų, ekstremalias situacijas, nurodinėti, kaip elgtis tam tikroje padėtyje, ima ir Petka. Visgi pagrindiniai šių abiejų personažų paveiksluose dominuojantys bruožai – kvailumas, neteisingas situacijos įvertinimas.

Kartais komiškas anekdotuose kuriamas per skirtingas abiem veikiams suteikiamas savybes. Tada Petka dažniau vaizduojamas kaip nesupractingas, tam tikrus dalykus painiojantis, daiktų neatpažįstantis, jų paskirties nežinantis personažas, o „protingojo“ vaidmenį gauna Čiapajevs:

Į kambarį pas Čiapajevą įbėga švytintis Petka.

– *Vasilijau Ivanovičiau, žiūrėkite, kokį paukštį su jūsų bumerangu numušiau.*

– *Po velnių, Petka, kiek kartų sakiau neliesti kampe pastatytų mano kojinių (VDU ER 2498/320).*

Dažnai pabrėžiamas ir šių abiejų personažų nesusikalbėjimas, vienas kito nesupratimas ar skirtingas situacijos interpretavimas:

Čiapajevs maudosi Uralo upėje. Bet besimaudydamas pameta triusikus. Prašo, kad Petka atneštų kitus. Petka, grįždamas su triusikais, pamato balta-gvardiečius. Bėga ir šaukia:

– *Baltieji, baltieji!*

– *Gerai bus ir baltieji, – sako Čiapajevs, lipdamas į krantą⁶ (VDU ER 2498/322).*

Petkos ir Čiapajevo anekdotuose kuriamos komiškos situacijos dažnai ne tik pabrėžia klaidingą pirminį aplinkinių personažų, veikiančių anekdotuose, vertinimą, bet ir neretai juos gelbsti stengiantis išvengti baltųjų ar kitų priešiškių personažų persekiojimo, bausmės, kankinimo. Anekdotuose minėti personažai taip pat nevengia krėsti pokštų vienas kitam.

Kai šalia Čiapajevo ir Petkos anekdotuose veikia moteris – kulkosvaidininkė Anka – neišvengiama seksualinės potekstės ir netgi vulgarumo. Dažniausiai stengiamasi pabrėžti fizines moters skirtynes nuo vyriškųjų, be abejo, jas įvelkant į kuriozišką apvalkalą. Komiškumas stiprinamas ir Ankos personažu, nes jos paveikslas taip pat pasižymi kvailumu ir nesupratingumu:

⁶ Tai ir aluzija į tikrą V. Čiapajevo gyvenimo faktą: jis buvo sužeistas per susirėmimą ir nuskendo Uralo upėje.

Kalbasi Čiapajevas su Anka. Anka:

– *Klausyk, gal žinai, kodėl Petkos plaukai tokie vešlūs ir garbanoti?*

– *Tai kad kiaušiniai trina, – atsakė Čiapajevas.*

– *Matai, koks akrobatas, – ištarė Anka (VDU ER 2498/334).*

Kadangi Čiapajevas buvęs realus divizijos vadas, anekdotuose jis su Petka dažnai vaizduojami karinėse situacijose: bėgantys nuo baltųjų, kovojantys su jais įvairiomis karinėmis priemonėmis. Todėl pagrindinė šių anekdotų tematika ir situacijos yra karinės. Be to, reali Čiapajevo gyvenimo istorija anekdotuose pašiepama ir netgi labai šiurkščiai satyrizuojama.

Politikų paveikslai

Daug anekdotų sukurta ir apie istorines asmenybes bei politikus. Didelė dalis anekdotų skirta didžiųjų pasaulio valstybių politikams: L. Brežnevui, J. Stalinui, N. Chruščiovui, V. Putinui, Dž. Bušui (tėvui ir sūnui), B. Obamai. Visgi Lietuvoje populiariesni anekdotai apie tiek geografiškai, tiek istoriškai, tiek politiškai Lietuvai artimos Rusijos veikėjus. Sovietų Sąjungoje humoras buvo pasitelkiamas pasipūtusiems lyderiams kritikuoti. Tuometinė žiniasklaida buvo griežtai kontroliuojama, o anekdotai žmonėms tapo kovos su saugumu priemone, kuri pamažu pasidarė puikiu įrankiu, nukreiptu prieš valdžią – bent taip buvo galima išreikšti savo nepasitenkinimą ir išsakyti kritiką. Populiariausi anekdotų veikėjai – buvusios Sovietų Sąjungos vadovai. Apie tai straipsnį jau yra parengusi B. Kerbelytė. Šios folkloristės nagrinėto L. Brežnevo paveikslo – kaip logiškai nemąstančio, net savarankiškai neprotaujančio (Kerbelytė 2009, 265) – tendencija vyrauja ir šio tyrimo metu surinktuose anekdotuose. Neretai Sovietų Sąjungai skirtingais laikotarpiais vadovavę asmenys anekdotuose vaizduojami kartu, jie lyginami tarpusavyje, taip įvertinama ir pati asmenybė, ir jos valdymo laikotarpis: „Leninas parodė, kaip galima valdyti, Stalinas parodė, kaip reikia valdyti, Chruščiovas parodė, kad kiekvienas durnius gali valdyti, Brežnevas parodė, kad ne kiekvienas durnius gali valdyti“ (VDU ER 2498/362). Priešprieša anekdotuose kuriama ir tarp nuolat konkuruojančių, spaudoje neretai traktuojamų tiek kaip priešų, tiek kaip partnerių Rusijos ir Amerikos valstybių. Tik nuo anekdoto kūrėjo ar pasakotojo tautybės priklauso, kuri valstybė ima viršų:

V. Žirinovskis: *Rusų kareivis skalaus batus Indijos vandenyne!*

Dž. Bušas: *Jei rusų kareivis skalaus batus Indijos vandenyne, tai tie batai bus jo pono amerikiečio* (VDU ER 2498/89).

Tiek minėtų Rusijos ar JAV, tiek ir kitų pasaulio politikų bei istorinių asmenybių paveiksłai kuriami remiantis tų laikų įvykiais, šalies gyvenimo ypatumais, politinėmis peripetijomis, kuriose jie veikė ar dar veikia. Dažniausiai pabrėžiamos savybės – galia, griežtumas, žiaurumas, pristestos ideologijos pažodinis laikymasis. Esti ir tokių anekdotų, kuriuose supervalstybių vadovai, dažniausiai priešaringai vertinami tų šalių gyventojų, bendraudami atskleidžia savo valdymo principus, požiūrį į šalies valdymą, politinę įtaką pasauliui. Dėmesio sulaukia ir skandalinga ar kurioziška politikų veikla, asmeninio gyvenimo detalės:

B. Clintono dukros klausia:

– *Ar jūs negalvojate po paskutinių įvykių su M. Lewinsky, kad jūsų tėvas yra blogas žmogus?*

– *Tikrai ne. Jis net norėjo M. Lewinsky įdukrinti, tik va mama neleido, sakė, kad namie bus viena burna per daug* (VDU ER 2498/434).

Anekdotų, skirtų Lietuvos politikos veikėjams, nėra daug. Dažnai vyrauja tam tikra anekdotų schema, kurioje skirtingais laikotarpiais keičiami tuo metu valdančių politikų vardai ir pavardės. Turbūt pats populiariausias siužetas su nesunkiai pakeičiamu politiko vardu yra šis:

Gedimino prospekto šaligatviu vienoje pusėje eina Kubilius, o kitoje bobulė. Ji pasižiūrėjo į Kubilių ir į viršų iškėlė kumštį. Kubilius irgi pamojavo kumščiu, o bobulė nepėsčia – iškėlė ir antrą kumštį. Kubilius, kaip inteligentiškas žmogus, pasukiojo pirštą prie smilkinio ir nuėjo. Grįžo Kubilius namo ir sako žmonai: „Žinai, sutikau gatvėje bobulę, ji man rodo – į snukį gausi, o aš – pati tu gausi. Ji – tu manęs nežinai, aš du kartus daugiau duosiu. Na ką, galvoju – pasimaišė bobulytei protas ir nuėjau toliau.“ Grįžta bobulė namo ir pasakoja: „Žinot, sutikau Kubilių. Aš jam rodau – laikyk valdžią, jis man – laikau. Sakau – laikyk tvirčiau, o jis – tai kad proto neužtenka!“ (VDU ER 2498/10).

Lietuvos politikams skirtuose anekdotuose dažniausiai pašiepiami paskelbus nepriklausomybę iš tiesų politikoje ryškiausiai pasireiškę ir labiausiai nusipelnę veikėjai – A. Kubilius, A. Brazauskas, V. Landsbergis. Paprastai šių personažų paveiksłai yra piešiami neigiamai, stengiantis išreikšti nepasitenkinimą, susijusį su valstybės valdžia bei valdymu. Taip pat esti ir tokių anekdotų, kurie pašiepia viešai žinomas politikų asmens savybes,

laisvalaikio leidimo būdus (pvz., A. Brazausko pomėgi medžioti), įvykius, veiklą, sukėlusią didelio masto skandalus, pvz.:

Reklama ant stendo:

Krekenavos agrofirma – nuo 1954 metų.

Apačioje prierašas:

Iki Uspaskicho pabėgimo į Rusiją (VDU ER 2498/124).

Tiek užsienyje, tiek Lietuvoje anekdotų, skirtų šalies politikams, populiarumą galime paaiškinti tuo, kad juos kurdami žmonės siekia išsakyti savo nuomonę, kritiškai įvertinti ne tik politikų valdymo ypatumus, bet ir pačią asmenybę. Prisdengdami anekdoto žanru kūrėjai įgyja ne tik anonimiškumą, bet ir nevaržomą kūrybinę laisvę. Svečiose šalyse sukurtų anekdotų paplitimą Lietuvoje lėmė jų aktualijų, situacijų, personažų supratimas bei (at)pažinimas. Didžiųjų pasaulio valstybių vadovų veiksmai, politiniai santykiai stebimi viso pasaulio žmonių, todėl tokių anekdotų siužetai dažnai peržengia savo valstybių sienas ir yra aktualūs daugelyje pasaulio vietų.

Kiti žinomi Lietuvos žmonės

Žymius žmones paprastai galime traktuoti kaip visuomenei meno, sporto, kultūros, mokslo ar kitose srityse nusipelnusias asmenybes. Visgi pastebime, kad šiuo metu žymių, tiksliau – didžiajai visuomenės daliai žinomų / atpažįstamų žmonių kategoriją sudarantys asmenys žiniasklaidoje (spaudoje, televizijoje, internetinėje erdvėje) dažnai yra įgavę kitokį suvokimą. Į šios sąvokos turinį įtraukiami asmenys, kurie puikuoja žurnalų viršeliuose, dalyvauja didžiųjų miestų vakarėliuose ar net sulaukia visuomenės dėmesio kokia nors tikslinga veikla. Lietuviškuose anekdotuose dažniausiai vyrauja sporto ir pramogų pasaulio atstovai.

Sportininkai anekdotuose vaizduojami pabrėžiant jų savybes, gebėjimus, laimėjimus, kurie ir lėmė jų išgarsėjimą. Antai žymiausio Lietuvos galiūno Žydrūno Savicko paveikslas artimas aptartajam Č. Norisui. Apie šią asmenybę kuriami analogiški faktai, juokai, pažymint Ž. Savicko stiprumą, galią, neretai ir hiperbolizuotai pašiepiant jo fizinį sudėjimą, valgymo ypatumus, pvz.: „Biržų paukštynas pagamina daugiau nei Kaišiadorių ir Vilniaus paukštynai kartu sudėjus, bet apie šią įmonę mes nežinome nieko, nes visa produkcija atitenka Žydrūnui“ (VDU ER 1287/7). Krepšinis, Lietuvoje pavadinamas antrąja religija, populiarus ir tarp anekdotų kūrėjų.

Anekdotuose minimi populiariausių tiek Lietuvos, tiek užsienio krepšinio komandų sportininkai. Visgi daugiausia siekiama pašiepti nesėkmingą varžybų žaidimą, kuris priverčia personažus slėptis, stengiantis išvengti gėdos. Tokia schema populiari sportininkams skirtuose anekdotuose, varijuoja tik personažų pavardės (pvz., anekdotai apie Andrių Mažutį, Arvydą Macijauską).

Išsiskiria krepšininko Vido Ginevičiaus paveikslas, kuris piešiamas pasitelkiant jau minėtą tiek Č. Norisui, tiek Ž. Savickui būdingą faktų, juokų kūrimo schemą. Tačiau šio personažo paveikslas, priešingai nei pastarųjų, kuriamas itin neigiamai, sarkastiškai pašiepiant tiek nesėkmingą žaidimą, tiek nesugebėjimą žaisti – pražangas, kritimus aikštelėje, kamuolio praradimo situacijas:

Ginevičius nepraranda kamuolio, jis tik jį atiduoda, nes turi gerą širdį;

Ginevičius vienintelis pasaulyje geba atlikti užkliuvimo už vidurio linijos triuką (VDU ER 1287/5).

Legendinis, populiariausias visų laikų Lietuvos krepšininkas Arvydas Sabonis anekdotuose, priešingai nei kiti sporto atstovai, neįgyja neigiamų paveiklo bruožų. Fiksuojamas pagrindinis komiškumą sukuriantis faktas – krepšininko ūgis: „Ar žinote, kad jei A. Sabonį pailgintume 48 milijonus kartų, tai mes galėtume 2,5 karto apvynioti juo Žemės rutulį!“ (VDU ER 2498/542).

Iš tyrimo metu surinktų anekdotų galima daryti išvadą, kad tie sportininkai, kurie garsina Lietuvos vardą pasaulyje, ne tik laimėdami garbingas prizines vietas įvairiose sporto rungtyse, bet ir žaisdami sporto klubuose užsienyje, anekdotuose nėra šurkščiai išjuokiami, priešingai, dažniau hiperbolizuojamas jų fizinis sudėjimas, perdėtai pabrėžiamas jų stiprumas. Pajuokiami tie sportininkai, kuriems iš tiesų dažniau nei kitiems nepasiseka.

Populiariausias pramogų pasaulio personažas anekdotuose – Minedas. Galima teigti, kad jo paveiksle dominuoja juoko kūrimo formos: humoras (labai dažnai – *juodasis* humoras), sarkazmas, ironija. Komizmas kuriamas siekiant pašiepti ne tik šį personažą kaip dainininką (tokiu amplua pastarasis išgarsėjo), autorinių dainų kūrybą, bet labai dažnai pašaipos objektu tampa ir pati Minedo asmenybė: „Minedas negali normaliai ištarti kelių tūkstančių lietuviškų žodžių, bet kaip tyčia būtent juos ir pavartoja savo

dainų tekstuose“, „Minedas populiarus atlikėjas todėl, kad surado savitą klausytojų ratą – kurčiuosius“ (VDU ER 1282/56). Apie kitus lietuvių pramogų pasaulio žmones užrašyta tik po vieną kitą anekdotą, todėl kokias nors išsamesnes įžvalgas daryti yra sunku.

Išvados

1. Apibendrinant galima teigti, kad anekdotai apie knygų ir filmų personažus ar per literatūros kūrinius ir ekranizacijas išpopuliarintus asmenis yra gerokai dažnesni ir ilgiau gyvuojantys nei anekdotai apie realius žymius žmones, nes knygų ir filmų gyvavimo laikas yra ilgesnis, žinomas kelioms kartoms. Daugelio politikų, dainininkų ir kitų šou srities žvaigždžių „spindėjimas“ būna trumpalaikis. Anekdotas yra greitai kintantis folkloro žanras, jame personažas gyvas tol, kol jį mato ir girdi, juo domisi didesnė žmonių grupė; pasitraukusį į užribį politiką, baigusį karjerą sportininką ar nužengusį nuo scenos artistą visi greitai užmiršta.
2. Palyginti nedaug pasakojama anekdotų, kurių personažai yra lietuviai; šioje anekdotų grupėje, kurioje pašaipos taikinytis yra žymūs žmonės ar personažai, dominuoja siužetai, kurių pagrindiniai veikėjai yra pasaulyje gerai žinomi asmenys.
3. Lietuvių kalba pasakojami / virtualioje erdvėje publikuojami anekdotai ar komiški faktai labai dažnai būna ne sukurti pačių lietuvių, bet išsiversti iš kitų kalbų, dažniausiai – iš anglų kalbos. Šiuos kūrinius dėl jų trumpumo yra nesunku greitai išversti, bet svarbiausia, kad juose vaizduojamos situacijos yra lietuviams puikiai suprantamos ir komiškos. Rečiau tarptautinis anekdotų siužetas yra pritaikomas patiems žymiesiems lietuviams apibūdinti – tada vertime tik pakeičiamas personažo vardas. Patys originaliausi anekdotai yra tie, kuriuose komiškas sukuriamas vaizduojant lietuviškas realijas.
4. Dažniausiai anekdotuose vaizduojami žymūs žmonės ir personažai yra įgiję priešingų tikrovei savybių, siekiant juos pašiepti, ironiškai parodyti realius tų personažų charakterius ar būdingus veiksmus. Visa tai geriau atskleisti padeda anekdotų situacijos, kurios dažniausiai kuriamos atsižvelgiant į tikrąją personažų veiklą, to laikotarpio aplinkybes, personažų veikimo erdvę. Komiškumui anekdotuose

sukurti pasitelkiamos įvairios meninės raiškos priemonės: ironija, absurdas, sarkazmas, hiperbolizacija. Pastaruoju metu anekdotams itin būdingos ir obsceniškos situacijos bei vulgarumas.

Santrumpos

LLA – *Lietuvių liaudies anekdotai*. Parengė Bronislava Kerbelytė ir Povilas Kriškčiūnas. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1994.

VDU ER – Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų ir etnologijos katedros etnologijos rankraštynas.

Šaltiniai

All Chuck Norris Facts & Jokes. Prieiga internetu: <http://www.chucknorrisfacts.com/> (žiūrėta 2016-07-29).

Anatoly Wasserman Biography. Prieiga internetu: http://www.jewage.org/wiki/en/Article:Anatoly_Wasserman_-_Biography (žiūrėta 2016-07-29).

Bill Brasky Quotes. Prieiga internetu: <http://www.psychonoble.com/subpages/quotes.html> (žiūrėta 2013-02-11)

Connected in Cairo – E-humor in Egypt: The Man Behind Omar Suleiman Meme, www.connectedincairo.com (publikuota 2012-04-23). Prieiga internetu: <http://connectedincairo.com/2012/04/23/e-humor-in-egypt-the-man-behind-omar-suleiman-meme/> (žiūrėta 2016-07-29)

Čekuoelis 2011 – Algimantas Čekuoelis. *Šešios progos numirti*. Vilnius: Alma littera.

Keralites blog – Rajinikanth jokes becomes facts, *Keralites blog*. Prieiga internetu: <http://keralitesblog.blogspot.com/2012/04/rajinikanth-jokes-becomes-facts.html> (žiūrėta 2016-07-29)

Norris, DuBord 2009 – Chuck Norris & Todd DuBord. *The Official Chuck Norris Fact Book: 101 of Chuck's Favorite Facts and Stories*. Tyndale House Publishers, 2009.

Pelevinas 1998 – Viktoras Pelevinas. *Čiapajevas ir Pustota*. Vertė R. Vanagas. Vilnius: Tyto alba (antrasis leidimas – 2007 m.).

Spector 2007 – Ian Spector. *The Truth About Chuck Norris*. New York: Gotham Books.

Literatūra

Adams 2007 – Bruce Adams. *Tiny revolutions in Russia: Twentieth-century Soviet and Russian history in anecdotes*. New York and London: Routledge Curzon.

Anglickienė 2002 – Laima Anglickienė. Kitataučių įvaizdis anekdotuose. *Darbai ir dienos*, t. 31, 191–196.

Anglickienė 2009 – Laima Anglickienė. Šiandieniniai lietuvių mitai apie kaimynines tautas. *Kultūrologija*, t. 17: Istorinės realybės ir mitai nacionalinėse kultūrose: dabarties vizija, 228–244.

Bandoriūtė 2011 – Salomėja Bandoriūtė. Šiuolaikinių anekdotų apie lytis pašaipos taikiniai ir kalbinė raiška. *Lietuvių kalba*, 5. Prieiga internetu: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=189> (žiūrėta 2016-07-29).

- Bandoriūtė 2014 – Salomėja Bandoriūtė. Juokas pro ašaras: humoras ir agresija. *Inter-studia humanitatis*, t. 16, 163–177. Prieiga internetu: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2014~ISSN_1822-1114.N_16.PG_163-177/DS.002.0.01.ARTIC (žiūrėta 2016-07-29)
- Kazlauskienė 2008 – Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė. Petriukas – šiuolaikinių anekdotų triukšteris. *Tautosakos darbai*, t. 36, 143–153.
- Kazlauskienė 2010 – Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė. Dabartiniai lietuvių anekdotai apie prekiavimą. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, t. 10, 59–67.
- Kazlauskienė 2013 – Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė. Vaikų anekdotai. Anglickienė L., Skabeikytė-Kazlauskienė G., Macijauskaitė-Bonda J., Kulakauskienė D., Šlepavičiūtė I. *Šiuolaikinis moksleivių folkloras*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Gimtasis žodis, 83–124.
- Kerbelytė 2008 – Bronislava Kerbelytė. Naujoviški anekdotai: santykiai su ilgaamžė tradicija. *Tautosakos darbai*, t. 35, 107–116.
- Kerbelytė 2009 – Bronislava Kerbelytė. Komunistiniai vadai ir žmonių būsena Lietuvoje užrašytuose anekdotuose. *Tautosakos darbai*, t. 38, 260–270.
- Krikmann 2009 – Arvi Krikmann. Jokes in Soviet Estonia. *Folklore*, vol. 43. Tartu, 43–66. Prieiga internetu: <http://www.folklore.ee/folklore/vol43/krikmann.pdf> (žiūrėta 2016-07-29).
- Rekašius 1992 – Albinas Rekašius. Šiuolaikiniai anekdotai, jų tradiciškumas ir variantiškumas. *Tautosakos darbai*, t. 1 (8), 138–143.

Akvilė Stankutė, Laima Anglickienė

THE IMAGES OF THE FAMOUS PEOPLE AND PERSONAGES IN LITHUANIAN ANECDOTES

The object of this article is the anecdotes and jokes about famous people and personages of the movies and books. The aim of the article is to describe images of the famous people and personages and to show reasons of their popularity. The material for this research was collected from the archive of the Department of Cultural Studies and Ethnology, Vytautas Magnus University and from the Lithuanian websites. The scope of the research is 959 anecdotes.

The most popular personages of anecdotes are Chuck Norris (who can be changed for Lithuanian “hero” Algimantas Čekuolis), Vasily Chapayev and his comrade-in-arms Petka, famous world and Lithuanian politicians (L. Brezhnev, J. Stalin, G. V. Bush, B. Obama, V. Landsbergis, V. Kubilius, etc.), singers (Minedas), journalists (A. Čekuolis, N. Šulija), sportsmen (Ž. Savickas, V. Ginevičius, A. Sabonis), personages of literature (Red

Ridding Hood, Wimpe-the-Pooh, etc.). But the famous world people are more popular than Lithuanian „stars“:

It can be noticed that anecdotes about personages of movies and books are more popular than anecdotes about real famous people because the time of existence of movies and books is longer, usually they are known for several generations. “The shine” of many politicians, singers and other “stars” often is very short. The jokes and anecdotes are created about people who are seen and heard in the political, sports or show stage namely this moment; when the man leaves his main activity (politics, sports or TV show), which causes comicality people forget him / her very soon, here-with the jokes loses their relevance.

The anecdotes and jokes told in Lithuanian or published in Lithuanian websites very often are created not by Lithuanians themselves but are translated from English language. The jokes are short and it is easy to translate them. But the most important reason of the popularity is that the situations which are depicted in them are understandable and comic for Lithuanians. More rarely the plot of the joke is adapted to describe the famous Lithuanians, and then only name of personage is changed. The most original are jokes in which the comicality is created by reflecting Lithuanian reality and situations.

The famous people and personages very often are described showing their negative and comic features of character, their actions are mocked. The comicality in the anecdotes is created by using various means of artistic expression: irony, absurd, sarcasm and hyperbolisation. The obscene situations and vulgarity are very characteristic for the contemporary jokes.